

КОМЕНТАРІ

Корупціонерам не допоможе

Олександра ФЕДОРЕНКО, радник ЮФ «Антіка»

До з'ясування питання щодо відповідності законодавчої ініціативи визначеним умовам

співпраці з МВФ важливо підходити системно. У Меморандумі про економічну і фінансову політику від 1 вересня 2016 року Україна лише визнала руйнівну силу податкових амністій, але можливість розгляду податкової амністії в цілому не виключалася за умови погодження її механізму з фахівцями МВФ та досягнення істотного прогресу у реформуваних податкових органах. Водночас передбачалося, що будь-які пропозиції стосовно прощення податкових зобов'язань стосуватимуться виключно сплати незадекларованих або не вказаних у податковій звітності, проте законним шляхом отриманих доходів або активів. У наступному Меморандумі від 2 березня 2017 року акцент було дещо зміщено на користь протилежного підходу, згідно з яким Україна має утримуватися від пропонування нових звільнень від оподаткування та схем амністування. Нарешті, в Меморандумі від 2 червня 2020 року, окрім положень щодо недопустимості змін податкової системи, які можуть зашкодити фіскальній стійкості, а також недопустимості запровадження нових звільнень від сплати податків або податкових пільг, оголошується ініціатива щодо розроблення разом з експертами МВФ схеми добровільного декларування майнового стану та незадекларованих доходів, яка, зокрема, узгоджуватиметься з вимогами законодавства щодо протидії відмиванню доходів та з антикорупційним законодавством. В законопроекті № 5153 значну увагу приділено врахуванню саме вказаних положень законодавства. Згідно з законопроектом реалізація механізму податкової амністії не є підставою для повного або часткового обмеження застосування заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Крім того, з кола декларантів виключаються особи, які за будь-який рік починаючи з 1 січня 2005 року подавали або мають подавати декларації відповідно до антикорупційного законодавства.

Непопулярна тема

Станіслав КАРПОВ, радник, співкерівник практики податкових спорів ADER HABER, адвокат

На мою думку, проведення податкової амністії згодом може стати каталізатором запровадження непрямих методів контролю з боку податкових органів.

Якщо коротко, то суть вказаних методів полягає у співставленні контролювальними органами розміру доходів платника податків із розміром його витрат. Якщо ж розмір доходів платника є меншим від розміру його витрат, то ці органи можуть зробити висновок, що зазначені витрати були здійснено за рахунок інших доходів, які платник приховав від оподаткування, та, як наслідок, нарахувати на різницю податкові зобов'язання. Чинне законодавство не перед-

бачає можливості застосування таких методів перевірки, однак на практиці ми вже зустрічали випадки їх використання контролювальними органами. Суди в такій ситуації, звісно, ставали на бік платників податків, оскільки наразі використання непрямих методів законодавчо не врегульовано.

Хоча запропонований законопроект також не передбачає нового механізму здійснення податкового контролю в рамках реалізації податкової амністії, однак є підстави стверджувати, що запровадження непрямих методів контролю є лише питанням часу. Зокрема, голова Комітету парламенту з питань фінансів, податкової та митної політики неодноразово казав про високу ефективність непрямих методів, а також про те, що в майбутньому не виключає можливості їх легалізації для застосування контролювальними органами.

Тож вважаю, що запропонований механізм податкової амністії не буде надто популярним серед пересічних громадян. Причин для цього є декілька.

По-перше, невисокий рівень заможності абсолютної більшості громадян виключає сам факт необхідності подання такої декларації. Зі свого боку, громадяни, яким податкова амністія, можливо, була б цікава з точки зору легалізації їхніх статків (ідеться про державних посадовців), не зможуть скористатися таких механізмом через передбачені законопроектом обмеження.

МВФ дасть згоду

Ніна МАТВІЄНКО, старша консультантка «KPMG в Україні»

Міжнародний валютний фонд традиційно займає позицію проти проведення податкових амністій, обґрунтовуючи це тим, що такі «ініціативи» позбавляють мотивації сплачувати податки тих, хто все сплатив вчасно і повністю.

Водночас, враховуючи останній досвід, умовами, за дотримання яких МВФ потенційно допускає проведення нульового декларування, можна вважати такі:

- декларування проводиться в рамках широкої податкової реформи в країні з одночасним посиленням відповідальності за несплату податків уже після амністії;

- декларування проводиться як разове розкриття інформації про майно перед початком міжнародного обміну інформацією, що є стандартною процедурою, яка проводилася багатьма країнами перед початком такого обміну. Останній документ, яким можемо оперувати в рамках співпраці України з МВФ, — Лист про наміри та Додаток І до нього — Меморандум про економічну та фінансову політику, який було підписано Президентом України, прем'єр-міністром та головою Національного банку України 2 червня 2020 року.

У вказаних Листі та Меморандумі було зафіксовано намір влади України разом із експертами МВФ «розробити схему добровільного декларування майнового стану та незадекларованих доходів».

Враховуючи податкову реформу, запроваджену Законами України № 466-ІХ та № 1117-ІХ для імплементації певних кроків плану BEPS в Україні, прогнози щодо приєднання України до автоматичного обміну інформацією, а також наведені вище положення Меморандуму, проведення нульового декларування в Україні належним чином

обґрунтоване з точки зору подальшої співпраці з МВФ.

Залишили лазівки

Іван МАРИНЮК, юрист ЮФ «Ілляшев та Партнери»

Запропонований механізм податкової амністії містить певні недоліки, які можуть негативно вплинути на позитивні очікування декларанта.

По-перше, законопроектом не передбачено спрощень правил фінансового моніторингу. Охочі задекларувати готівкові кошти повинні будуть попередньо розмістити їх на спеціальному рахунку в українському банку. Під час взаємодії з банком декларанту потрібно пройти перевірку і пояснити банку джерела походження коштів, із чим можуть виникнути складнощі або ризики для джерела їх походження.

По-друге, для підтвердження фінансових показників декларацій декларанту потрібно надати контролювальному органу підтверджувальні документи. Якщо останні «не сподобаються» податковому органу, а також не буде дотримано процедурних моментів декларування, декларанту доведеться заплатити податковий збір за ставкою 18% (замість обіцяних 2,5/5/9%).

По-третє, хоча законопроект передбачає заборону на використання інформації зі спецдекларацій в перевірках та як докази в судовому процесі або слідстві, але потенційні витіки такої інформації можуть спричинити негативні наслідки для платника податків, його оточення і бізнес-партнерів.

Крім того, законопроект у разі його ухвалення виключатиме можливість декларування активів держслужбовцями, які хоча б раз подавали антикорупційну декларацію в період з 1 січня 2005 року у зв'язку з обійманою посадою. Водночас близькі родичі зазначених осіб зможуть скористатися податковою амністією з певними «але»:

- по-перше, такі родичі не мають права на подання знеособлених спеціальних декларацій;

- по-друге, гарантії щодо заборони використання інформації зі спецдекларацій у перевірках та як доказів під час судового процесу або слідства не поширюються на останніх.

Крім того, держслужбовцям заборонено отримувати безпосередньо або через інших осіб від родичів подарунки, які є активами зі спецдекларацій, протягом п'яти років.

З огляду на зазначене легалізація корупційних статків через механізм податкової амністії є можливою, але досить ризиковою. Запобігання таким можливим правопорушенням залежить від сумлінності роботи контролювальних та правоохоронних органів.

Ризикова справа

Олександр НЮРАДЗЕ, юрист практики податкових спорів ADER HABER

Один із ключових ризиків, який спричинює запропонований алгоритм здійснення податкової амністії, — це ризик, пов'язаний із притягненням до кримінальної відповідальності декларанта. Так, законопроектом № 5153 пропонується звільнення від кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення,

передбачені положеннями статей 212 та 2121 Кримінального кодексу України.

Водночас одноразове декларування жодним чином не звільнить декларанта від відповідальності за інші кримінальні правопорушення, факти вчинення яких можуть стати відомі контролювальним та/або правоохоронним органам унаслідок подання декларації. Так, замість ухилення від оподаткування декларанту може бути інкриміновано, наприклад, шахрайство.

Подібний негативний досвід, коли данні декларацій щодо податкової амністії було використано проти самих декларантів, уже відчули на собі деякі громадяни Російської Федерації, де кампанія з податкової амністії пройшла декілька років тому. Доволі нескладно уявити можливість розвитку аналогічного сценарію в рамках вітчизняного правового поля.

Щодо теми виявлення контролювальними та правоохоронними органами «небажаної» інформації про декларанта слід зазначити, що законопроект № 5153 містить застереження стосовно податкової перевірки джерел отримання декларантом доходів, за рахунок яких було одержано (набуто) задекларовані ним активи.

Водночас у тому самому законопроекті прямо вказано, що для декларування готівкових коштів їх спочатку треба розмістити на спеціальному рахунку в банку, який, зі свого боку, «вживає заходів щодо встановлення джерел походження активів декларанта після зарахування їх на спеціальний рахунок декларанта».

Труднощі розмежування

Віталій ТИМЧУК, адвокат АФ «Грамацький і Партнери»

У теорії права несплата податків — це завжди певний вид правопорушення, а за визначених умов — злочин.

У реаліях українського сьогодення законопроект № 5153 у разі його ухвалення створить усі перелумови для можливості легалізувати статки, отримані корупційним шляхом.

Натомість легалізація корупційних капіталів завжди не схвалювалася ні світовим співтовариством, ні нашим суспільством.

Законопроектом № 5153 пропонується алгоритм податкової амністії, який не досконало відмежовує отриманий корупційним шляхом капітал від капіталу, що підпадає під всі класичні ознаки для охоплення його податковою амністією.

Слід зазначити, що розмежування «корупційного» капіталу та капіталу, отриманого внаслідок недосконалого податкового законодавства, є наріжним каменем будь-якої податкової амністії.

Це завдання дуже складне і, на превеликий жаль, не може бути вирішене законодавцем саме на нинішньому етапі розвитку українського суспільства.

Законопроект № 5153, як і будь-який аналогічний документ, до запровадження дієвої антикорупційної реформи є передчасним.

Першочерговим завданням уряду до запровадження законодавцем податкової амністії є доведення до кожного члена суспільства її основної мети.

Податкова амністія з правової точки зору є не поповненням бюджету, а впровадженням нових прозорих правових відносин між державою та платниками податків, саме таких правових відносин, які були відсутні до впровадження податкової амністії та які повністю змінюють чинну недосконалу податкову систему.